

Thorvald Staunings tale "Om Krisen i Danmark"

Taler

Thorvald Stauning
Statsminister

- 1 Verdenskrisen af 1929 naaede Danmark ret sent, idet det store Prisfald ikke
straks ramte de for vort Land saa vigtige Exportvarer: Smør, Flæsk o.a. animalske
Næringsmidler. Først hen paa Sommeren 1930 begyndte Priserne her at give
5 efter; gennem en vis Periode opvejedes Prisfaldet paa Smør og Flæsk for en ikke
ringe Del derved, at Korn- og Foderstofpriserne faldt endnu stærkere i Pris; da
det danske Landbrug køber store mængder af Korn og Foder fra udlandet til
Forædling, spiller Spændvidden mellem Korn- og Foderpris og Smør- og
Flæskepris nemlig en betydelig Rolle. Men i Løbet af 1931 og 1932 faldt
10 Priserne paa animalske Levnedsmidler katastrofalt, endnu længere ned end
Korn- og Foderprisen.

Engrospriserne for de nævnte Varer udviklede sig saaledes (de tilsvarende Priser
for 1914 er sat lig 100):

- 15 Animalske Varer:

December 1929: 155, December 1930: 115, December 1931: 99, December
1932: 93.

20

Vegetabiliske Levnedsmidler (d.v.s. væsentligt Korn):

December 1929: 111, December 1930: 85, December 1931: 96, December
1932: 95.

25

Smørprisen var i 1929 omkring 3 kr. pr. kg., i 1930 omkring 2,50 Kr., nu
omkring 1,70 Kr.

Flæskeprisen: i 1929 ca. 1,50 pr. kg., i 1930 faldt Prisen efterhaanden ned til

30

omkring 1 Kr., og i Løbet af 1931 gik den helt ned til 62 øre pr. kg. Senere er den gaaet lidt op; men nu Vanskeligheder paa Grund af

den britiske Konvertering.

35

Denne Prisudvikling ramte naturligvis vort Hovederhverv meget haardt; saa da Sterling i September 1931 forlod Guldets Kursværdi, var den økonomiske Spænding i Danmark saa voldsom, at Danmark maatte forlade Guldets ogsaa. I modsat Fald vilde de danske Landbrugsprodukters Priser være faldet endnu langt længere ned og Forstyrrelsen af vort økonomiske Liv være blevet endnu større.

Efter at Kronen har forladt Guldets Kurs, har det været muligt at opretholde et nogenlunde stabilt Prisniveau; visse Varer har naturligvis svinget noget i Pris som følge af Bevægelserne paa Verdensmarkedet og de skiftende Afsætningsforhold; men som Helhed har Prisniveauet været Holdt.

Engrospristallet for alle Varer var i Sommeren 1931 – altsaa før Pariteten blev opgivet – omkring 110; det svinger nu omkring 115-120. En lignende Stabilitet er indtraadt for Leveomkostningerne (Pristal godt 150 mod 100 i 1933). Man sammenligner hermed, at Kursen paa Guldvaluta udtrykt i danske Kroner, er steget med mere end 50 pct. En hollandsk Gylden saaledes fra 1,50 Kr. til 2,32 Kr. pr. Stk.

55 Danmarks Handelsomsætning med Udlandet (i Millioner kr.)

60				
		Import	Eksport	Import-Overskud
		1929	1794	1712 82
		1930	1729	1616 113
		1931	1465	1333 132
65		Jan. November 1932	1036	1036 0

Vort Salg til Udlandet er altsaa gaaet betydeligt ned i de sidste Aar men ved at kontrollere Importen er det lykkedes at faa denne presset noget længere ned,

70 saaledes at der er Balance mellem Import og Export.

Dette er nødvendigt for et Land som Danmark, der skal forrente og afdrage en Nettogæld til Udlandet (offentlig og privat) paa noget over 1 Millard. Disse Renter og Afdrag fremskaffes da ved Skibsfart og andre Indtægter.

75

Man har dog søgt at regulere Importen saaledes, at Befolkningens Forsyning med Nødvendighedsartikler saa vidt muligt opretholdtes, og saaledes at man lagde an paa saa vidt muligt at optage Fabrikation af saadanne Varer, som med Rimelighed kan produceres her i Landet.

80

Nedgangen i Landbrugsexporten gjorde meget hurtigt Problemet Landbrugsgælden aktuelt, idet Prioriteringen af mangfoldige Ejendomme gennem længere Tid var fulgt tæt i Hælene paa de gode Konjunkturer.

85 Man kan regne med, at omkring Halvdelen af saadanne og omkring 2/3 af Husmandsbrugene har en Gældsbyrde, der ligger noget nær omkring hele Ejendomsværdien og derover. Samlet Prioritetsgæld i Landbruget nu ca. 4000 Millioner Kr., løs Gæld mindst 500 Millioner.

90 Den aarlige Rentebyrde kan anslaaes til henved 200 Millioner Kr.

Der Klages over den offentlige Skattebyrde paa Landbrugsejendomme, men denne er i de senere Aar faldet fra ca. 60 Millioner kr. aarlig til nu 40-45 Millioner, altsaa langt lavere Beløb. Gældbyrden er samtidig steget betydeligt indtil for kort Tid siden. Og under Krisen er denne Byrde næsten uforandret, da den er fast forrentelig.

Her Kriselovgivning: Krisehjælp til Betaling af Skatter og tildels Renter. Hjælp til Akkord; Henstand.

100

Af den nævnte Gæld er ca. 3000 Millioner Kr. Førsteprioriteter, hvoraf ca. 2300 er optaget gennem Kreditforeninger, 700 gennem Sparekasser.

105 Landbrugets stærkt formindskede Købeevne har efterhaanden skabt store Vanskeligheder for de Erhverv, der er anlagt paa Afsætning til Landmændene (Landhaandværkere, Industrier etc.), hvilket har medført stor Forretningsløshed og Arbejdsløshed.

110 Denne Arbejdsløshed er dog ogsaa forøget af andre Grunde, f.eks. paa Grund af stor Oplægning af den danske Handelstonnage; henved 200.000 Registertons (eller knap 1/5 Del af vor Flaade) er for Tiden oplagt. – Endvidere som følge af Skibsbyggeriets Standsning, standsning af Exportindustri (f.Eks. Cement).

115 Arbejdsløsheden (i pCt. af samtlige Arbejdere) ved Udgangen af

120 |
| 1929 | 1930 | 1931 | 1932
| Januar | 27,7 | 19,9 | 24,2 | 34,1
| Juli | 9,6 | 9,3 | 11,8 | 28,7
| December | 22,4 | 25,1 | 32,2 | 42,3

125

Der er nu i Begyndelsen af Januar 1932 indregistreret 178.000 Arbejdsløse.

En af Grundene til den forøgede Arbejdsløshed er Standsningen af Byggeriet, en Standsning, der vel tildels skyldes den formindskede Købevee i den store
130 Befolkning, men ogsaa Finansieringsvanskeligheder; ikke fordi der mangler likvid Kapital; der er tværtimod en hel Del "ledig" Kapital; men fordi der er vis Ængstelse for at sætte Byggearbejde i Gang fra privat Side.

Til Belysning af Byggeriets Tilbagegang anføres følgende Tal for København:

135

af 2-Værelses Lejligheder var under Opførelse d. 1. November: i 1930 2241, i 1931: 2992, men i 1932 kun 1298.

For 3.Værelses Lejligheder var de tilsvarende Tal henholdsvis 1468, 1600 og
140 754.

I 1931 var der et Byggeri af overordentligt stort Omfang: til Gengæld var det i 1932 meget ringe, og Arbejdsløsheden blandt Byggearbejdere saavel som i til Byggeriet Fag (Teglværker etc.) meget stor.

145

Under de foreliggende Omstændigheder ligger det nær, at det offentlige Initiativ

bør søge at sætte Gang i dette.

150 Det samme gælder forbedringer o.l. paa Landet, hvorved adskillig nyttig Ager- og Engjord kan indvindes, saaledes at Importen af Korn og Foder udefra kan formindskes. Naar vor Eksport hindres gennem Kontingenteringer etc., maa vi jo i højere Grad søge Føden hos os selv.

155 En Støtte for den danske Nations økonomi har det for øvrigt været, at Høsten i de sidste Aar har været meget stor.

Ved en særlig Ordning, tilvejebragt gennem Lov, er det blevet muligt i langt højere Grad end før at forsyne os selv med Sukker. I en ikke ringe Udstrækning er den danske Krise en indre Fordelingskrise, og i samme Udstrækning, dette er Tilfældet, er det jo muligt at mildne Forholdene for de kriseramte.

Langt vanskeligere er det selvfølgelig at modvirke den Formindskelse af hele Nationens Købeevne, som opstod ved Nedgangen i Eksporten.

165

Angaaende Mulighederne for forøget Handelsomsætning med Holland henvises til Bemærkningerne "Om Holland".

Fiskeriet: Samlet Fangstmængde i 1931 ca. 88 Millioner Kr., i 1932 ca. 5 pCt. mere.

170

Værdiudbyttet heraf anslaaes til ca. 34 Millioner Kr. i hvert af de to Aar.

Exporten har været forholdsvis god ogsaa i 1932, ja endogsaa større (i Mængde) end i 1931, Trods betydelige Vanskeligheder paa Grund af Restriktioner paa fremmede Markeder.

175

Antal nyindregistrerede Motorkøretøjer har i 1932 været langt lavere end i 1931, f.Eks. i Juli Kvartal henholdsvis 2205 og 4625 Stkr. Antallet er altsaa sunket til mindre end Halvdelen.

180

Toldindtægterne i de sidste 3 Kvartaler af 1932 ca. 25 pCt. mindre end i tilsvarende Tidsrum ifjor.

185

Kilde

Manuskript taget fra Rigsarkivet: Statsministeriet Thorvald Stauning, Embedsarkiv. 1929-1942 (0001+M01). Taler, artikler med videre efter aftale med udgiveren.

Kildetype

190 Maskinskrevet manuskript

Tags

Socialdemokratiet

URI

195 <https://www.dansketaler.dk/tale/thorvald-staunings-tale-om-krisen-i-danmark>

200

205

210

215

220